

Lietuvos Respublikos
socialinės apsaugos
ir darbo ministerija

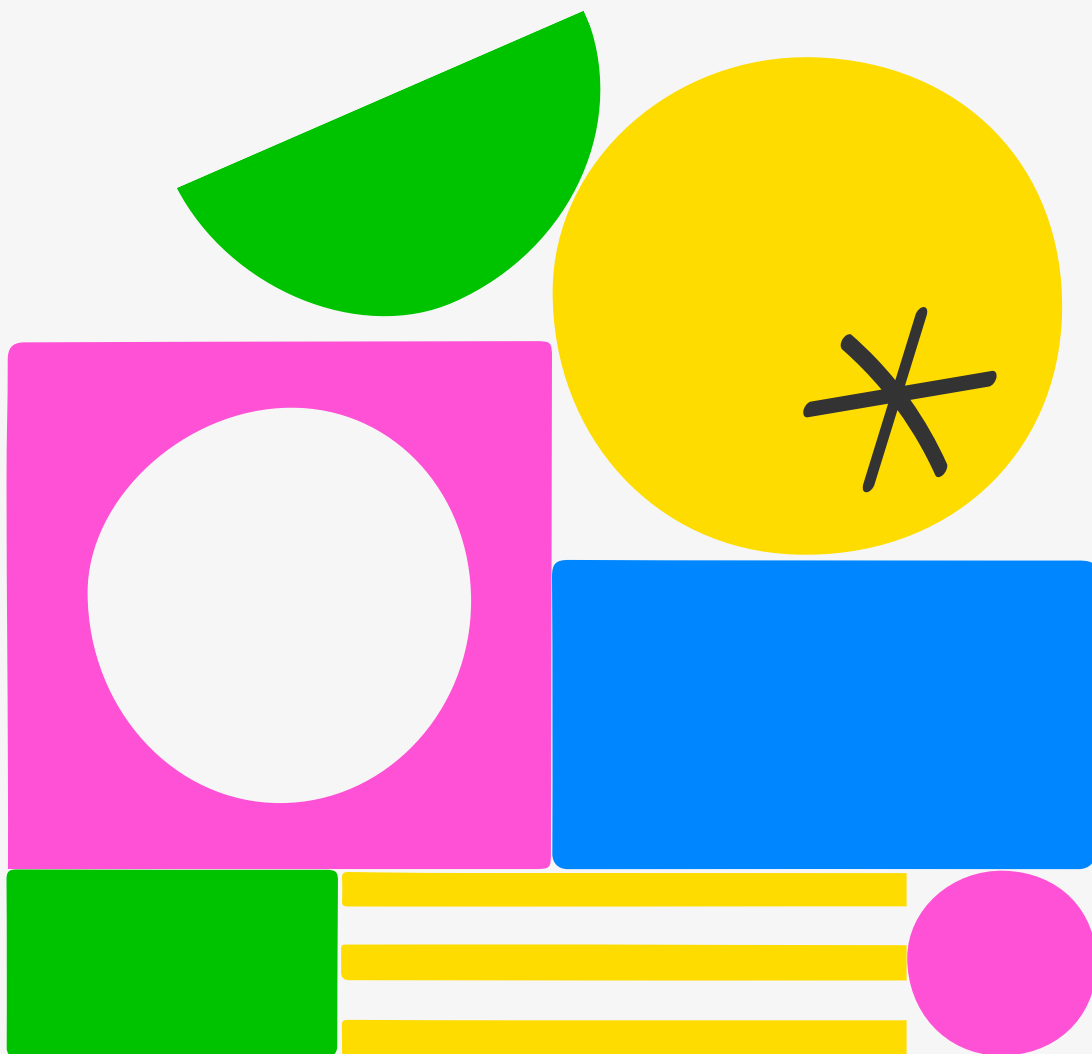

Profesinių
kompetencijų
tobulinimo centras

Kiekvienas vaikas unikalus: individualių poreikių atpažinimas ir pagalbos pritaikymas

Metodinė medžiaga specialistams

Turinys

Įvadas	3
Kiekvienas vaikas – savitas pasaulis	4
Kaip atpažinti individualius poreikius	7
Individualus planas ir komandinis darbas	11
Kaip pritaikyti pagalbą	15
Darbuotojo savirefleksija	23
Pabaigai	25

Įvadas

Socialinių paslaugų praktikoje dažnai tenka dirbti su vaikais, išgyvenusiais trauminės patirtis, netekusiais tėvų globos, augančiais socialinę riziką patiriančiose šeimose, turinčiais (ne)galią ar susiduriančiais su įvairiais kitais iššūkiais. Šie vaikai dažnai atsineša sudėtingų emocinių išgyvenimų, kurie atspindi jų elgesyje, santykiuose ir gebėjime pasitikėti suaugusiais. Vaiko poreikių atpažinimas ir individualizuotos pagalbos teikimas yra viena svarbiausių sąlygų, siekiant užtikrinti vaiko gerovę ir sėkmingą jo raidą.

Šioje metodinėje medžiagoje pateikiamos praktinės gairės, padedančios socialiniams darbuotojams, socialiniams pedagogams ir individualios priežiūros darbuotojams dirbantiems su vaikais šeiminiuose namuose ir dienos socialinės globos centruose, geriau suprasti vaiką, atpažinti jo individualius poreikius bei kurti efektyvius pagalbos planus. Taip pat aptariami pagalbos pritaikymo kasdienėse veiklose būdai, skatinant sąmoningą ir nuoseklų darbą su vaiku. Akcentuojama suaugusiojo atsakomybė kurti palaikančią aplinką ir santykį, leidžiantį vaikui augti saugiai.

Metodinė medžiaga pirmiausia skirta socialinių paslaugų srityje dirbantiems specialistams, tačiau ji taip pat gali būti naudinga kitiems specialistams, dirbantiems su vaikais ir šeimomis (pvz., socialiniams pedagogams, psichologams, atvejo vadybininkams, užimtumo specialistams), siekiantiems stiprinti individualizuotos pagalbos vaikui praktiką. Pateikiamos gairės orientuotos į darbą su vaikais iki 12 metų, tačiau gali būti taikomos ir dirbant su vyresniais vaikais, atsižvelgiant į jų individualius poreikius ir brandos lygį.

Kiekvienas vaikas – savitas pasaulis

PAŽINTI VAIKĄ REIŠKIA SUPRASTI JO PASAULĮ

Kiekvienas vaikas yra unikalus, nes kiekvienas pasaulį mato ir išgyvena savaip. Vaikų elgesį lemia daugybė veiksnių; tiek vidinių, kuriuos galime stengtis nuspėti, tiek išorinių kuriuos atidžiau stebėdami galime įžvelgti. Psichologas Daniel Siegel teigia, kad vaiko asmenybės raidai didelę įtaką turi tiek įgimtos savybės, tiek vaiko patirtys ir santykiai su socialine aplinka (Siegel, 1999, p. 85). Ši mintis pabrėžia, jog vaiko pažinimas galimas tik atsižvelgiant į jo aplinką ir santykius. Būtent todėl socialinio darbo praktikoje individualizuota pagalba prasideda nuo vaiko pažinimo, o ne nuo jo vertinimo. Norint padėti vaikui, pirmiausia turime jį pažinti.

Pagrindiniai aspektai, sąlygojantys vaiko unikalumą

Raidos ypatumai. Vaiko unikalumo pagrindas slypi jo įgimtose savybėse. Paveldimumas, sveikatos būklė, nervų sistemos išsivystymas, sensorinis jautrumas ir motorikos raida lemia, kaip vaikas priima pasaulį, apdoroja informaciją ir reaguoja į aplinką. Vaiko nervų sistema vystosi palaipsniui, todėl skirtingais amžiaus tarpsniais gali skirtis jo dėmesio koncentracija, savireguliacijos gebėjimai ar reakcijos į dirgiklius. Pastaruoju metu vis dažniau pastebima, kad kai kurie vaikai turi įvairių neurologinių ar sensorinių raidos ypatumų, kurie lieka neidentifikuoti arba klaidingai interpretuojami kaip elgesio problemos. Todėl vaiko raidos ypatumų pažinimas ir nuolatinis žinių gilinimas apie galimus sutrikimus tampa esmine socialinio darbuotojo profesinės kompetencijos dalimi. Darbuotojo gebėjimas atpažinti galimus raidos ypatumus leidžia laiku pastebėti vaiko sunkumus ir bendradarbiauti su specialistais.

Amžiaus tarpsnio ypatumai. Vaiko amžius yra svarbus veiksnys, lemiantis jo elgesį ir reakcijas kasdienėse situacijose. Skirtingame amžiuje vaikas turi nevienodas galimybes suprasti, kas su juo vyksta, įvardinti jausmus ar suvaldyti savo elgesį. Dėl šios priežasties tas pats vaikas skirtingais amžiaus tarpsniais gali reaguoti labai skirtingai į identišką situaciją ar aplinkybę, nors jo pagrindiniai poreikiai iš esmės išlieka tie patys.

Tai reiškia, kad vaiko individualumas atsiskleidžia ne tik per jo asmenines savybes ar patirtis, bet ir per tai, kokiame amžiaus tarpsnyje jis šiuo metu yra. Kaip pabrėžia I. Filliozat „Vaikas visada auga greičiau, negu tikimės, ir visada yra mažesnis negu manome!“ (Filliozat, 2011, p. 159). Socialinių paslaugų srities darbuotojų užduotis – nekelti vaikui lūkesčių, neatitinkančių jo amžiaus tarpsnio galimybių, bet padėti jam mokytis tinkamų reakcijų jam suprantamais būdais.

Temperamentas ir emocinis jautrumas. Jau nuo pat gimimo vaikai skiriasi tuo, kaip jie reaguoja į aplinką, dažnai šie skirtumai siejami su vaiko temperamentu. Jeigu vaiko raida apibūdina, kaip funkcionuoja vaiko organizmas, tai temperamentas atskleidžia, kaip vaikas patiria aplinką, kaip reaguoja į dirgiklius, išgyvena emocijas ir prisitaiko prie kasdienių situacijų. Kaip pabrėžia Dr. Mona Delahooke (Delahooke, 2023, p. 75) „Vaiko reakcijas ir elgesį paprastai lemia vaiko nervų sistema, o ne sąmoningas jo pasirinkimas“. Tai reiškia, kad vaiko elgesys dažnai yra fiziologinis, atsiskleidžiantis per emocinę reakciją į patiriamą stresą ar dirgiklius. Dėl šios priežasties vaiko temperamentas dažnai atsiskleidžia per emocinį jautrumą t. y. kaip jis pastebi, reaguoja ir reiškia jausmus įvairiose situacijose. Vieni vaikai reaguoja greitai ir intensyviai, kiti lėtai ir apgalvotai. Šie skirtumai yra natūralūs, atskleidžiantys, kaip vaikas prisitaiko prie aplinkos ir kaip ją išgyvena. Temperamentas ir emocinis jautrumas atskleidžia unikalų kiekvieno vaiko būdą jausti, reaguoti ir prisitaikyti.

Socialinė patirtis ir santykiai. Vaiko raida nuo pirmųjų dienų vystosi santykiuose su kitais žmonėmis. Būtent per santykius vaikas mokosi pasitikėti, reikšti emocijas, ieškoti pagalbos ir suprasti savo poreikius. Kiekviena išgyventa patirtis ar tai šypsena, apkabinimas, ramus žvilgsnis ar konfliktinė situacija tampa vaiko vidinio pasaulio dalimi ir formuoja jo suvokimą apie save, bei kitus. Ankstyvosios patirtys turi didelę įtaką gebėjimui kurti ir palaikyti santykius ateityje. Vaikas, kuris patiria nuoseklų rūpestį, mato, kad į jo poreikius reaguojama, mokosi pasitikėti ir išbūti ryšyje. Tuo tarpu nuolat patiriamas atstūmimas, abejingumas ar nestabilumas gali suformuoti įsitikinimą, kad pasaulis nėra saugus. Pasak Bowlby, vaiko santykis su artimais suaugusiaisiais yra pagrindas jo emociniam stabilumui (Bowlby, 1988, p. 11).

Kuo labiau vaikas jaučiasi priimtas, tuo lengviau jis reguliuoja emocijas, išmoksta spręsti sunkumus, pasitiki kitais žmonėmis. Socialinės patirtys atsiskleidžia per vaiko dalyvavimą bendruomenės veiklose, žaidimuose, bendravime ir santykiuose su kitais. Juose vaikas mokosi bendradarbiauti, laukti savo eilės, dalintis, išreikšti norus, ribas. Kiekviena nauja patirtis bendraujant padeda vaikui suprasti save ir kitus, bei išmokti priimti žmonių skirtumus.

Aplinkos kontekstas. Vaiko elgesys visada yra aplinkos ir patirties rezultatas. Aplinka, kurioje jis auga, mokosi ir bendrauja, daro didelę įtaką tam, kaip atsiskleidžia jo individualumas. Kiekvienas vaikas aplinką patiria savaip, per savo pojūčius, emocijas ir patirtis, todėl ta pati situacija kiekvienam gali reikšti skirtingus dalykus. Tai kas vienam suteikia džiaugsmo, kitam gali kelti įtampą ar nerimą. Garsai, kvapai, šviesa, žmonių skaičius ar nuotaikos aplinkoje veikia vaiko savijautą ir elgesį. Šie skirtumai atspindi kiekvieno vaiko gebėjimą jausti, mąstyti, prisitaikyti prie supančios aplinkos. Kai aplinka yra palaikanti ir atitinkanti jo poreikius, jis gali parodyti savo stipriąsias puses, kūrybiškumą, norą bendradarbiauti. Kai aplinkoje vyrauja įtampa ar per daug dirgiklių, vaiko elgesys gali tapti neramus arba uždaras. Aplinka gali nulemti, ar vaiko individualumas turės erdvės skleistis, ar bus ribojamas.

Asmeninė patirtis apima viską, ką vaikas išgyvena: santykius, sėkmes ir nesėkmes, pagyrimus, netikėtumus ar net skausmingus išgyvenimus. Kiekviena patirtis palieka pėdsaką, o jų visuma kuria vaiko individualumą ir lemia, kaip jis suvokia save bei aplinkinius. Iš patirčių išryškėja, kas vaikui teikia džiaugsmo, kas jį ramina ar įkvepia, kokie jo interesai, pomėgiai. Jie padeda atrasti sritis, kuriose vaikas jaučiasi stiprus ir suteikia motyvacijos veikti. Stiprybės savo ruožtu stiprina vaiko savivertę ir savarankiškumą, kai suaugusieji jas pastebi ir palaiko. Kiekvienas iš šių veiksnių – patirtis, interesai ir stiprybės, susipina tarpusavyje ir padeda vaikui tapti tuo, kuo jis yra. Svarbu suprasti, kad vaiko elgesys ne visuomet yra sąmoningas ar tyčinis. Z. Giedrimas teigia, kad vaikai nesuvokia savo klaidingų elgesio tikslų. Paklausus vaiko, kodėl jis taip pasielgė, dažniausiai atsakymas bus: „Aš nežinau“. Ir tai yra tiesa. Vaikai tikrai sąmoningai nesuvokia savo elgesio priežasčių (Giedrimas, 2013, p. 124). Kai vaikas turi galimybę mokytis iš patirčių, veikti pagal savo interesus ir naudoti savo stiprybes, jo individualumas ne tik išryškėja, bet ir stiprėja.

Vaiko individualumą formuoja daugybė tarpusavyje susijusių veiksnių: raidos ypatumai, temperamentas, santykiai, aplinka ir asmeninės patirtys. Visi šie aspektai veikia vaiko emocijas, elgesį ir reakcijas į pasaulį. Juos pažindami galime geriau suprasti, kodėl kiekvienas vaikas elgiasi savaip ir pasiruošti atpažinti **tikruosius poreikius**.

Kaip atpažinti individualius poreikius

Socialiniame darbe vaiko pažinimas turi prasidėti nuo santykio kūrimo, grindžiamo pagarba ir pasitikėjimu, o ne nuo vertinimo, planų bei metodų taikymo. Tik suprasdami, kas vaikui kelia saugumą, nerimą ar džiaugsmą, galime teikti pagalbą, atitinkančią jo realius poreikius, o ne aplinkos sukuriamus lūkesčius. Vaiko pažinimo procesas – tai kantrybės ir nuoseklumo reikalaujantis darbas, kuriame svarbu derinti profesionalias žinias ir dėmesingumą. Prieš priimant sprendimus ar kuriant pagalbos planą, socialiniam darbuotojui būtina suprasti vaiką ir atsižvelgti į jo kasdieninę rutiną. Tai turi vykti palaipsniui, nuo pirminės informacijos gavimo iki gilesnio supratimo apie vaiko elgesį, emocijas ir santykius, todėl vaiko poreikių pažinimo procesą galima išskirti į nuoseklius etapus.

Gaunami dokumentai apie vaiką

Pradedant teikti socialines paslaugas, socialinis darbuotojas gauna vaiko dokumentus, todėl neretai dar prieš susitikdami su vaiku mes jau būname susipažinę su jo istorija ar trumpa charakteristika. Tai gali būti vaiko situacijos vertinimo dokumentai, kai kalbama apie globojamą vaiką arba socialinių paslaugų poreikio vertinimo dokumentai, atliekami siekiant nustatyti, kokios socialinės paslaugos reikalingos vaikui. Taip pat prie šių dokumentų gali būti pridedami pedagoginės psichologinės tarnybos išvados, specialiųjų ugdymosi poreikių nustatymo dokumentai, neįgalumą ir sveikatos būklę patvirtinantys dokumentai bei kita su vaiko ugdymu ar raida susijusi informacija. Šie dokumentai suteikia socialiniam darbuotojui pradinį supratimą apie vaiką, tačiau dažniausiai apibūdina tik tam tikrą jo gyvenimo laikotarpį ir konkrečių specialistų vertinimo perspektyvą. Dėl to dokumentus tikslinga vertinti kaip naudingą pradinį informacijos šaltinį, kurį darbo procese būtina papildyti savo asmeninėmis įžvalgomis.

Pirmasis susitikimas

Pirmasis susitikimas su vaiku yra labai svarbus įvykis, nuo kurio prasideda ryšio užmezgimas bei tiesioginis pažinimo procesas. Tai momentas, kai vaikas pirmą kartą susiduria su nauju suaugusiuoju, todėl natūralu, kad jis gali jaustis neužtikrintas, smalsus o gal net įsitempęs.

Pirmo susitikimo metu socialiniam darbuotojui svarbu ne vertinti ar klausinėti, o sukurti saugią atmosferą, kurioje vaikas galėtų pamažu atsipalaiduoti ir pradėti pasitikėti. Didžiausias dėmesys turi būti skiriamas vaiko emocinei būsenai ir reakcijoms. Reikėtų atkreipti dėmesį, kaip vaikas elgiasi naujoje aplinkoje, kaip reaguoja į nepažįstamus žmones, kokius signalus skleidžia; ieško kontakto, vengia žvilgsnio ar linkęs stebėti iš tolo. Tokie pastebėjimai padeda geriau suprasti vaiko vidinę būseną. Jei susitikimas vyksta dalyvaujant tėvams, globėjams ar kitiems artimiesiems, atkreipkite dėmesį į tarpusavio sąveiką, kaip jie kalbasi, ar tėvai leidžia vaikui kalbėti už save, ar kalba už jį, kokia emocinė atmosfera vyrauja tarp jų. Šie pastebėjimai padeda suprasti, kaip vaikas jaučiasi santykiuose su suaugusiais. Pirmojo susitikimo metu vaiko emociniai, elgesio ir bendravimo ypatumai dažnai išryškėja per smulkmenas; kaip jis renkasi vietą atsisėsti, kokius daiktus ar žaislus pasirenka, kaip reaguoja į pasiūlymus. Vieni vaikai ieško fizinio artumo kiti išlaiko atstumą; vieni kalba daug, kiti stebi aplinką tylėdami. Visi šie signalai padeda suprasti, kas vaikui kelia saugumą, o kas įtampą. Ši informacija tampa pagrindu įžvalgoms, stebėjimui, vertinimui siekiant sukurti vaikui palankią, jo poreikius atitinkančią aplinką.

Stebėjimas

Stebėjimas nėra vien žiūrėjimas. Tai aktyvus procesas, kai socialinių paslaugų srities darbuotojai sąmoningai fiksuoja vaiko reakcijas, emocijas, kūno kalbą ir aplinkos veiksnius, kurie daro įtaką jo savijautai. Pasak vaikų raidos specialisto R. Spreeuwenberg, nuosekli vaiko stebėseną per tam tikrą laikotarpį leidžia suprasti, kaip vaikas mąsto, suvokia jį supantį pasaulį ir tuo pačiu padeda priimti tikslingus sprendimus planuojant vaiko ugdymo veiklas, atliepiant individualius vaiko poreikius ir skatinančius jo asmeninę pažangą (Spreeuwenberg, 2022). Kuo atidžiau ir nuosekliau stebime vaiką, tuo aiškiau atsiskleidžia jo savitumas. Laikui bėgant pradeda ryškėti dėsningumai, kaip jis reaguoja į pokyčius, kada ieško artumo ar kodėl priešinasi. Tokiu būdu stebėjimas tampa ne pavieniu veiksmu, o nuolatiniu procesu, leidžiančiu pažinti vaiką kaip visumą, o ne vertinti jį remiantis pavienėmis situacijomis. Stebėjimas leidžia pamatyti ne tik vaiko elgesį, bet ir už jo slypinčius jausmus, tada socialiniai darbuotojai gali sąmoningai rinktis reagavimo būdus, kuriant saugią ir vaiko poreikius atliepiančią aplinką.

Nuo stebėjimo prie veiksmų

Stebint vien tik fiksuoti, ką vaikas daro ar kaip reaguoja, nepakanka. Svarbu, ką mes su savo pastebėjimais darome toliau. Stebėjimas tampa prasmingas tik tada, kai jis padeda geriau suprasti vaiką ir nurodo kryptį, kaip veikti, suteikiant jam pagalbą, grįstą individualiais poreikiais. Kad stebėjimas taptų kryptingu procesu, verta išskirti kelis pagrindinius žingsnius, padedančius pereiti nuo stebėjimo prie supratimo ir veiksmo.

Faktinės informacijos rinkimas. Stebėdami vaiką siekiame surinkti kuo daugiau faktinės informacijos, kas vyksta, kada ir kokiomis aplinkybėmis. Tai reiškia, kad socialinių paslaugų srities darbuotojai turi fiksuoti elgesio situaciją kuo objektyviau: ne vertinti, o aprašyti ją be interpretacijų. Tokie duomenys atskleidžia priežasties ir pasekmės ryšius. Kas galėjo paskatinti tam tikrą reakciją? Kokie aplinkos veiksniai ar emocinė aplinka ją nulėmė? Stebėjimas be interpretacijos tampa pagrindu tikram supratimui, nes apsaugo nuo išankstinių nuostatų ar klaidingų išvadų.

Konteksto įvertinimas. Stebint vaiką reikia atkreipti dėmesį ne tik į tai, ką vaikas daro, bet ir į tai, kas vyksta aplink jį. Kokia emocinė atmosfera? Ar šalia yra jam artimų žmonių? Ar aplinka nekelia įtampos (įvertinti triukšmą, stiprius kvapus, vizualinius dirgiklius). Iš pirmo žvilgsnio nereikšmingi aplinkos veiksniai neretai paaiškina, kodėl vaiko reakcijos atrodo netikėtos ar perdėtos. Tik suvokdami kontekstą galime iš tiesų suprasti, kas vyksta vaiko vidiniame pasaulyje.

Neverbalinės kalbos stebėjimas. Svarbu fiksuoti ne tik vaiko elgesį, bet ir kūno kalbą: mimiką, judesius, balso toną, akių kontaktą. Dažnai kūnas prabyla anksčiau nei žodžiai, todėl šie neverbaliniai ženklai padeda atpažinti vaiko jausmus ir vidinę būseną. Kai atidžiai stebime, kaip keičiasi vaiko reakcijos, galime laiku pastebėti jo įtampą ir padėti išvengti situacijų, kai emocijos išsiveržia netinkamu elgesiu.

Empatiškas elgesio interpretavimas. Šiame etape socialinis darbuotojas analizuoja, ką jo ir kolegų stebėjimai atskleidžia: kokie poreikiai iškyla, ką vaikas bando parodyti savo elgesiu. Tai nėra siekis vertinti, tai bandymas suvokti vaiko pasaulį iš jo perspektyvos. Šiame etape verta kelti klausimus: „Ką šiuo elgesiu vaikas nori pasakyti?“, „Ko šiuo metu jam reikia?“, „Ką šis elgesys nusako apie jo emocinę būseną?“. Tokie klausimai padeda išlaikyti empatišką požiūrį ir sutelkti dėmesį į supratimą, kuris tampa pagrindu kryptingai pagalbai.

Tokie klausimai padeda išlaikyti empatišką požiūrį ir sutelkti dėmesį į supratimą, kuris tampa pagrindu kryptingai pagalbai.

Veiksmų planavimas ir taikymas. Supratimas įgauna prasmę tik tada, kai virsta veiksmais. Kiekvienas stebėjimo rezultatas turėtų būti paverčiamas mažais, bet konkrečiais pagalbos žingsniais. Kaip su vaiku kalbėti, kokių teiginių vengti, kaip organizuoti dienos struktūrą, kada padaryti pertrauką ar kaip paaiškinti užduotį, kad vaikas ją suprastų. Šie sprendimai turėtų būti aptariami su visa komanda, kad visi su vaiku dirbantys specialistai elgtųsi nuosekliai ir vienodai.

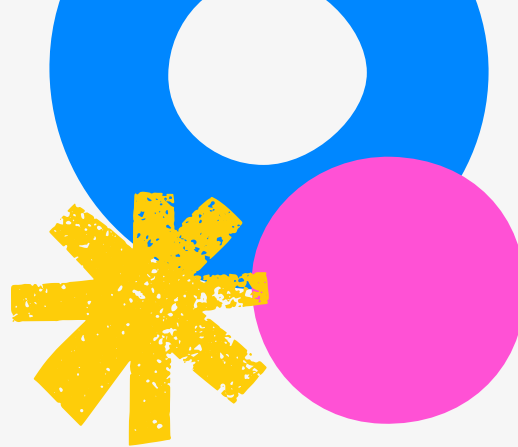
Kai stebėjimas tampa nuosekliu procesu, o ne pavieniu įvykiu, socialinių paslaugų srities darbuotojai gali geriau numatyti, kokiose situacijose vaikui kils sunkumų, ir iš anksto pritaikyti aplinką ar bendravimo būdus. Tokiu būdu stebėjimas perauga į tikslingą ir savalaikę pagalbą, paremtą ne teorinėmis prielaidomis, o individualiais vaiko poreikiais.

Įsiklausymas ir pagalbos krypties formavimas kartu su vaiku

Ne visi vaikai geba aiškiai įvardyti savo poreikius. Vieni kalba daug, bet slepia tikrąsias emocijas už juoko ar agresijos, kiti visai negeba komunikuoti mums suprantama kalba, nors jų kūnas, veidas ar elgesys pasako daugiau nei žodžiai. Tokiais atvejais svarbu ieškoti kitų būdų juos suprasti: naudoti gestikuliaciją (gestų kalbos pagrindus), paveikslėlių korteles ar alternatyviosios komunikacijos priemones, kurios padeda vaikui išreikšti save be žodžių. Dirbant su vaikais, kurie nekalba arba sunkiai komunikuoja sakytine kalba, pastebima, kad tikrasis įsiklausymas vyksta per veiksmą: žaidimas, piešimas, judesys ar improvizacija tampa jų kalba. Per šias veiklas vaikas išreiškia tai, ko negali pasakyti žodžiais – džiaugsmą, baimę, nerimą ar artumo poreikį. Kai suaugęs nuoširdžiai įsitraukia į procesą, ne vertina, o domisi, džiaugiasi kartu, pasijuokia iš savo nesėkmių, vaikas pamažu atsiveria. Saugumo jausmą jam kuria ne darbuotojo autoritetas, o patirtis, kad šalia esantis žmogus tikrai nori ir gali jį suprasti.

Pokyčių stebėjimas ir santykio palaikymas

Vaiko pažinimas niekada nesibaigia, tai nuoseklus procesas, kuriame svarbu ne tik stebėti pokyčius, bet ir nuolat atnaujinti pagalbos būdus. Kiekvienas vaiko augimo etapas reikalauja naujų įžvalgų, todėl veiksmingiausia pagalba kuriama tada, kai visa komanda geba nuolat stebėti vaiką ir derinti savo veiksmus pagal kintančius jo poreikius. Nuosekliai palaikomas santykis su vaiku leidžia geriau pastebėti jo emocinės būsenos, elgesio ir savijautos pokyčius, stiprina tarpusavio pasitikėjimą ir sudaro galimybę tiksliau atpažinti individualius vaiko poreikius bei laiku į juos reaguoti.

Individualus socialinės globos planas ir komandinis darbas

Individualus socialinės globos planas (toliau – ISGP) dažnai suvokiamas kaip dar vienas būtinas dokumentas – kurį reikia turėti. Jis gal ir atrodo kaip formalus dokumentas, bet iš tikrųjų tai tarsi žemėlapis, padedantis visiems eiti ta pačia kryptimi. Planas neveikia pats, jį įgyvendina žmonės, kurie juo tiki ir vadovaujasi.

Individualaus socialinės globos plano samprata

Individualus socialinės globos planas (toliau – ISGP) – tai įrankis, padedantis socialinių paslaugų srities specialistams kryptingai organizuoti pagalbą vaikui, remiantis jo unikaliomis savybėmis, stiprybėmis ir poreikiais. „ISGP tikslas – sukurti vaikui tinkamas gyvenimo sąlygas, galimybes visapusiškai vaiko raidai. Todėl ISGP turi atsispindėti visos normaliai vaiko raidai būtinos sąlygos ir paslaugos. Kiekviena numatyta paslauga turi remtis vaiko poreikiais“ (Žalimienė, 2007, p. 67). ISGP padeda iš anksto susitarti, kokia pagalba vaikui bus teikiama ir kokių rezultatų bus siekiama. Jis padeda dirbti kryptingai ir nuosekliai, o ne reaguoti į situacijas atsitiktinai. ISGP padeda geriau derinti socialinių ir individualios priežiūros darbuotojų, socialinių pedagogų, specialiųjų pedagogų ir kitų su vaiku dirbančių specialistų veiksmus ir užtikrina, kad pagalba vaikui būtų pastovi bei orientuota į jo gerovę.

Nuosekliai įgyvendinamas ISGP sudaro sąlygas sekti vaiko pažangą, laiku pastebėti besikeičiančius jo poreikius ir atitinkamai koreguoti teikiamą pagalbą. Tai leidžia ne tik planuoti veiklas bet ir vertinti jų veiksmingumą bei užtikrinti, kad pagalba būtų teikiama atsižvelgiant į individualius vaiko poreikius.

ISGP sudarymo principai

Sudarant ISGP reikia išlikti realistiškiems ir kelti tik tokius tikslus, kuriuos iš tiesų įmanoma pasiekti. ISGP turi padėti vaikui žengti į priekį, o ne tapti dar vienu neįgyvendinamu lūkesčiu ar papildomu iššūkiu. ISGP rengiamas vadovaujantis rekomenduojama struktūra tačiau jo forma, apipavidalinimas ir informacijos pateikimo būdai gali būti lanksčiai pritaikomi pagal organizacijos darbo praktiką ir individualius poreikius. Svarbu, kad pats vaikas, kuriam ISGP sudaromas, galėtų aktyviai dalyvauti visuose etapuose: sudarant, įgyvendinant ir vertinant pažangą. Jei vaikas dar nemoka skaityti, ISGP galima pateikti naudojant paveikslėlius ar kitus vizualius elementus, priklausomai nuo jų kūrybiškumo ir vaiko gebėjimų. ISGP turi atspindėti ne tik vaiko patiriami sunkumai, bet ir jo stiprybės, motyvacija bei pasiekta individuali pažanga. Tai turi būti visiems suprantamas, lengvai prieinamas įrankis kurį gali atsiversti tiek pats vaikas, tiek su juo dirbantys socialiniai arba individualios priežiūros darbuotojai.

Vaiko dalyvavimas. Sudarant ISGP itin svarbu, kad pats vaikas būtų aktyvus proceso dalyvis, o vaiko interesai ir individualūs poreikiai būtų laikomi prioritetu planuojant pagalbos tikslus ir priemones. Jo įtraukimui galima pasitelkti pokalbius, piešinius, žaidybinius ar kitus kūrybiškus metodus, padedančius vaikui išreikšti savo poreikius, mintis ir norus. Net nedidelės vaiko reakcijos ar nuomonė rodo kryptį, kuri jam tinka, todėl tikslai tampa artimesni ir prasmingesni jam pačiam.

Vaiko stiprybės. ISGP rengimo procese svarbu neapsiriboti vien vaiko patiriamais sunkumais, bet kryptingai remtis jo stiprybėmis, gebėjimais ir turimais įgūdžiais. Vaiko stiprybių atpažinimas leidžia sudaryti vaikui priimtinus ir įgyvendinamus pagalbos tikslus. Remiantis tuo, kas vaikui sekasi, ir teikia džiaugsmą, lengviau stiprinti jo pasitikėjimą savimi ir skatinti aktyvų įsitraukimą į ISGP įgyvendinimą. Tokiu būdu ISGP tampa ne problemų fiksavimo, bet vaiko galimybių stiprinimo įrankiu.

Tėvų/globėjų įtraukimas. Tėvų ir kitų šeimos narių dalyvavimas leidžia geriau suprasti vaiko kasdienę aplinką, įpročius bei emocinius poreikius. Jų įžvalgos padeda užtikrinti, kad ISGP būtų nuoseklus ir galėtų veikti tiek socialinių paslaugų įstaigoje, tiek ugdymo ar namų aplinkoje. Tokiu būdu sukuriamas vientisas ir nuoseklus pagalbos procesas.

Lankstumas. ISGP nėra nekintantis ir ilgalaikis dokumentas, jį būtina nuolat peržiūrėti ir atnaujinti, kai keičiasi vaiko poreikiai, aplinkybės ar pastebima nauja pažanga ar net regresas. Lankstumas leidžia ISGP išlikti aktualiame, gyvam ir atliepiančiam realių situacijų.

Pasiekiami tikslai. ISGP keliami tikslai turi būti aiškūs, konkretūs, realistiški ir išmatuojami. Jie turi atitikti vaiko galimybes ir raidą, o ne šeimos narių ar specialistų lūkesčius. Tokiu būdu užtikrinama, kad tikslai iš tiesų skatintų pažangą ir motyvuotų vaiką siekti rezultatų.

Atsakomybės pasidalijimas. Siekiant užtikrinti sklandų ISGP įgyvendinimą, būtina aiškiai apibrėžti, kas yra atsakingas už konkrečias veiklas ir sprendimus. Kiekvienas su vaiku dirbantis specialistas (socialinis darbuotojas, psichologas, individualios priežiūros darbuotojas, socialinis pedagogas, logopedas, užimtumo specialistas, ergoterapeutas) ar šeimos narys turi žinoti savo vaidmenį, kad būtų išvengta neaiškumų, o pagalba vaikui būtų koordinuota ir nuosekli.

Komandos vaidmuo ir bendradarbiavimas

Pagalba vaikui visada yra komandinis procesas. Nei vienas specialistas negali aprėpti visų vaiko poreikių, todėl svarbu, kad komanda veiktų darniai ir turėtų bendrą tikslą. Komandą gali sudaryti: socialinis darbuotojas, individualios priežiūros darbuotojas, socialinis pedagogas, psichologas, užimtumo specialistas, logopedas, ergoterapeutas, tėvai ir kiti su vaiku dirbantys asmenys. Kiekvienas specialistas situaciją vertina savaip, o tik sujungus šiuos vertinimus galima gauti visuminį vaiko situacijos vaizdą. Svarbiausia, kad komanda:

- Dalintųsi ne tik problemomis, bet ir mažais pasiekimais;
- Nuolat komunikuotų, aptartų pokyčius ir koreguotų veiksmus;
- Priimtų sprendimus bendru sutarimu, kad vaikas gautų nuoseklią ir vieningą pagalbą.

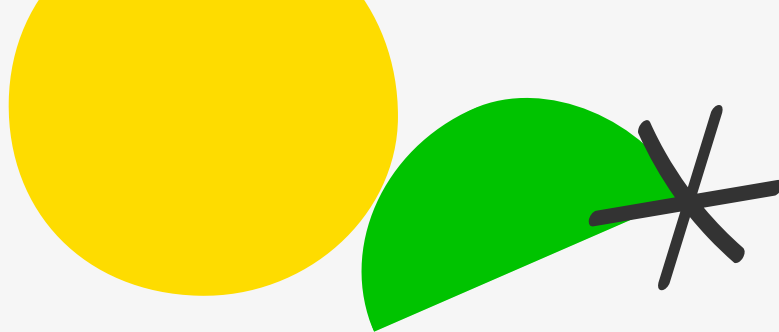
Tikras bendradarbiavimas prasideda tada, kai visi nariai jaučiasi išgirsti ir svarbūs, o jų pastabos yra vertinamos. Tokia komanda geba greičiau pastebėti pokyčius ir kurti aplinką, kurioje vaikas auga saugiai.

ISGP įgyvendinimas ir aptarimas

ISGP tampa prasmingu tik tada, kai jis įgyvendinamas praktiškai. Svarbu ne tik išsikelti tikslus ir suplanuoti veiksmus, bet ir nuolat vertinti, kas veikia o ką reikia keisti. ISGP numatyti veiksmai tikslams pasiekti turėtų būti įtraukti į kasdienės situacijas tokias kaip mokymosi procesas, žaidimai, bendravimas, dienos struktūra ir kt.. Reguliarus ISGP aptarimas su visa komanda padeda užtikrinti nuoseklumą. Aptarimai gali būti trumpi, bet dažni. Svarbu, kad informacija būtų dalinamasi, o sprendimai būtų laiku koreguojami. Tokie susitikimai padeda išvengti pasikartojančių klaidų ir stiprina pasitikėjimą tarp komandos narių. Kai ISGP tampa kasdienio darbo dalimi, vaiko pažanga tampa pastebima visiems. Tai leidžia komandai ne tik spręsti problemas, bet ir švęsti mažus laimėjimus.

ISGP nuoseklumas ir tęstinumas

ISGP turi būti įgyvendinamas nuosekliai ir nenutrūkstamai, užtikrinant, kad suplanuoti uždaviniai būtų sistemiškai įgyvendinami kasdienėse vaiko veiklose. Nuoseklumas užtikrinamas tarpusavyje suderintais specialistų veiksmais ir pastoviu sutartų veiklų bei priemonių taikymu, o tęstinumas – pagalbos teikimo pastovumu ir stabilumu, net ir pasikeitus specialistams ar aplinkai. Toks ISGP įgyvendinimas sudaro sąlygas vaiko pažangai ir kryptingam tikslų siekimui.

Kaip pritaikyti pagalbą

Vaikui augant, kasdienės situacijos gali tapti ir galimybėmis ir iššūkiais, todėl pagalba turi būti prisitaikanti prie jo poreikių. Vaiko elgesys, reakcijos ar užsisklendimas dažnai parodo, kas jam kelia sunkumų ir kokio palaikymo ar pagalbos jam reikia. Savalaikis atliepimas į vaiko siunčiamus ženklus stiprina jo saugumo jausmą, didina pasitikėjimą savimi ir padeda jam progresuoti savo tempu. Kad tokia pagalba būtų įmanoma kasdienėje veikloje socialinių paslaugų srities darbuotojams verta atkreipti dėmesį į keletą svarbių dalykų, padedančių praktikoje.

Pagalba turi būti lanksti

Socialinio darbo kontekste pagalba vaikui nėra vien kartą sukurtas planas ar bazinės priežiūros užtikrinimas. Jos pobūdis turi nuolat keistis, nes keičiasi pats vaikas, jo nuotaika, gebėjimai ir poreikiai. Kartais, kas tinka vieną dieną, kitą dieną neveikia. Todėl socialinių paslaugų srities darbuotojui svarbu mokėti matyti vaiką čia ir dabar: pastebėti, kaip jis jaučiasi, ar pasiruošęs veiklai, ar jam reikia pertraukos, ar tiesiog palaikymo. Pagalbos esmė – sudaryti sąlygas, kad vaikui būtų lengviau mokytis, bendrauti ir augti. Kad tokios sąlygos būtų kuriamos tinkamai, būtinas lankstumas, t. y. gebėjimas nuolat pritaikyti užduotis, tempą ar reikalavimus prie vaiko gabumų ir savijautos. Kartais gali tekti iš esmės keisti tą dieną suplanuotas veiklas, jei vaikas jaučiasi neramus ar apatiškas, ir tai nėra nesėkmė, o profesionalumo ženklas, rodantis gebėjimą atliepti individualius vaiko poreikius. Toks socialinių paslaugų srities darbuotojų lankstumas padeda išvengti nereikalingos įtampos, palaiko vaiko įsitraukimą ir stiprina tarpusavio pasitikėjimą.

Aplinka gali padėti arba trukdyti

Vaikas mokosi ne tik iš to, ką jam sakome, bet ir iš aplinkos kuri jį supa. Aplinkoje slypi daug daugiau informacijos, nei kartais pastebime: garsai, šviesos, žmonių judėjimas ar daiktų išdėstymas, kurie gali stipriai veikti vaiko savijautą ir elgesį. Todėl socialinių paslaugų srities darbuotojams svarbu sąmoningai stebėti ir vertinti, kaip ši aplinka veikia vaiką, bei ją pritaikyti jo poreikiams. Kaip pabrėžia Julija Gippenreiter „Nereikalaukite iš vaiko to, kas neįmanoma arba sunkiai įvykdoma. Geriau pagalvokite, ką jūs galite pakeisti aplinkoje“ (Gippenreiter, 2012). Aiški, nuspėjama ir struktūruota erdvė suteikia vaikui saugumo jausmą, mažina įtampą ir padeda lengviau įsitraukti į veiklas. Net nedidelės, bet apgalvotos aplinkos detalės, tokios kaip pastovios tam tikrų veiklų vietos, ramybės erdvės ar aiškus daiktų išdėstymas tampa svarbia pagalbos priemone. Tokia apgalvota ir pritaikyta aplinka tampa nebyliu pagalbininku, kuris sumažina nereikalingus dirgiklius ir suteikia vaikui vidinio saugumo jausmą, reikalingą savarankiškumo formavimuisi, emocinei savijautai ir sėkmingai socialinei sąveikai.

Struktūruota erdvė

Aiškūs ir raminantis bendravimas

Vaikui svarbu ne tik tai, ką jam sakome, bet ir kaip su juo kalbame. Trumpi ir aiškūs sakiniai, ramus balso tonas, maloni veido išraiška padeda vaikui geriau suprasti socialinio ar individualios priežiūros darbuotojo lūkesčius ir jaustis saugiam. Sudėtingose situacijose ypač svarbu, kad darbuotojas gebėtų valdyti savo emocijas ir nereaguotų impulsyviai, nes vaikas pirmiausia reaguoja ne į žodžius, o į jo reakciją. Kai vaikas jaučiasi saugus, jis tampa atviresnis bendravimui ir bendradarbiavimui. Psichologė M. Melija (Melija, 2020, p. 79) pabrėžia, kad negatyvus, vaiko asmenybę žeminantis bendravimas nepadeda spręsti problemų, o tik stiprina kaltės ir nevilties jausmą. Moralizavimas, kaltinimai ar emocinis spaudimas dažnai lemia, kad vaikas nustoja klausyti, pradeda atsikalbinėti arba užsisklendžia. Po nesėkmingų bendravimo patirčių nutrūksta ryšys, o kartu ir galimybė vaikui mokytis konstruktyviai bendrauti ir spręsti sudėtingas situacijas.

Todėl bendraujant su vaiku svarbu orientuotis į santykį, o ne kontrolę. Pripažinti vaiko jausmus, net jei jo elgesys netinkamas, aiškiai ir ramiai nustatyti ribas. Socialinės srities darbuotojui svarbu kalbėti apie konkretų elgesį, o ne apie vaiko asmenybę, naudoti suprantamą vaikui kalbą ir būti nuosekliam. Ne mažiau svarbus ir darbuotojo tikėjimas vaiko galimybėmis augti bei keistis, taip pat bendradarbiavimu grįstas požiūris, kai vaikas įtraukiamas į sprendimų paiešką. Svarbus ir konfidencialumo laikymasis: jautrūs pokalbiai turėtų vykti be kitų vaikų ar pašalinių asmenų, siekiant išsaugoti vaiko orumą ir pasitikėjimą darbuotoju. Toks bendravimas padeda vaikui jaustis išgirstu, ugdo pasitikėjimą savimi, skatina savireguliaciją ir stiprina tarpusavio ryšį.

Užduotis pritaikyti pagal galimybes

Kiekvienam vaikui svarbu gauti tokias užduotis, kurias jis gali įveikti, atsižvelgiant į savo amžių, gebėjimus, patirtį ir emocinę būseną. Užduotis svarbu pradėti nuo paprastesnių, kad vaikas patirtų sėkmę, o vėliau jas palaipsniui sunkinti, teikiant reikiamą pagalbą. Sėkmės patyrimas yra itin reikšmingas, nes jis stiprina vaiko pasitikėjimą savimi ir motyvaciją bandyti toliau.

Todėl dažnai viena aiški, suprantama ir įveikiama veikla yra daug veiksmingesnė nei kelios sudėtingos, vaikui per sunkios užduotys, kurios gali sukelti nusivylimą ar pasitraukimą.

Planuojant veiklas ir užduotis, svarbu kritiškai įvertinti ir mūsų – socialinių paslaugų srities specialistų lūkesčius. Kaip pastebi psichologė Marina Melija (Melija, 2020, p. 16) „kartais mūsų ambicijos trukdo pamatyti, kad vaikas neturi jokių perspektyvų toje srityje, tame kelyje, kurį mes jam „nulėmėme“. Tai rodo, kad užduotys neturėtų būti grindžiamos specialisto siekiais ar išankstiniais lūkesčiais, bet realiomis vaiko galimybėmis ir interesais. Ne mažiau svarbu suteikti vaikui galimybę rinktis ir dalyvauti sprendimų priėmime. Pasak psichologės M. Melijos (Melija, 2020, p. 26) „vaikas ypač greitai pripranta prie to, kad už jį viskas sprendžiama ir jam nebereikia rinktis pačiam, todėl svarbu suteikti vaikui pasirinkimo laisvę, o ne spręsti už jį“. Pasirinkimo galimybė ugdo vaiko savarankiškumą, atsakomybės jausmą ir didina įsitraukimą į veiklą. Tokiu būdu užduotys tampa ne tik ugdymo, bet ir pagalbos priemone, leidžiančia vaikui augti savo tempu, patirti sėkmę ir išlaikyti motyvaciją.

Svarbu atsižvelgti į vaiko galimybes

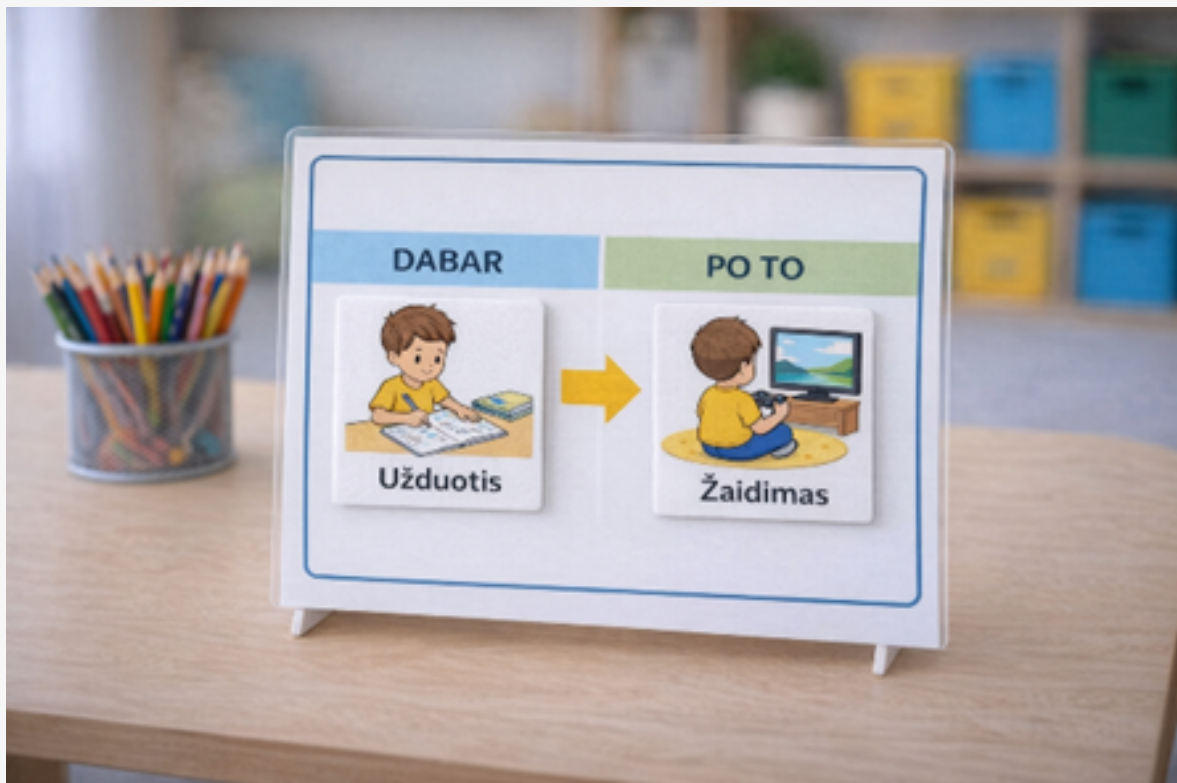
Pasirinkimo galimybė

Sensorinės pertraukos

Kartais vaikui reikia ne daugiau reikalavimų ar papildomų paaiškinimų, o sąmoningai suteikto poilsio. Trumpa pauzė, pasivaikščiojimas lauke, tempimo pratimai ar galimybė pabūti ramioje, tylioje erdvėje padeda vaikui atsipalaiduoti, atkurti koncentraciją ir stabilizuoti emocinę pusiausvyrą. Tokios pertraukos ypač svarbios tada, kai vaikas patiria didesnę įtampą, pervargimą ar sensorinę perkrovą. Socialinių paslaugų srities darbuotojų užduotis yra pastebėti vaiko nuovargio ar emocinės įtampos požymius ir leisti vaikui pailsėti dar prieš įtampai peraugant į didesnę emocinę disbalansą. Reguliacijos pertraukos neturi būti suvokiamos kaip bausmė ar būdas pasitraukti nuo veiklos bet kaip pagalbos priemonė, padedanti vaikui kontroliuoti savo emocijas. Iš anksto numatytos ir nuosekliai taikomos pertraukos suteikia vaikui aiškumą ir saugumo jausmą, leidžia jam išmokti atpažinti savo poreikius ir ilgalaikėje perspektyvoje savarankiškai naudotis reguliacijos būdais. Nuslūgus emocijoms, nuovargiui ar įtampai, vaikas lengviau grįžta į veiklą, tampa labiau susikaupęs ir pasirengęs toliau mokytis ar bendradarbiauti.

Vizualūs priminimai ir alternatyvios komunikacijos priemonės

Socialinių paslaugų srityje praktikoje, nepriklausomai nuo vaikų neuroįvairovės, vaikams dažnai lengviau suprasti, ko iš jų tikimasi, kai informacija pateikiama ne tik žodžiu, bet ir vizualiai. Dienos tvarkaraščiai, kalendoriai, veiksmų seką vaizduojančios nuotraukos ar paprasti simboliai padeda vaikui lengviau orientuotis dienos eigoje ir suprasti, kas jo laukia toliau. Vizualios priemonės sukuria aiškią struktūrą ir nuspėjamumą, o tai ypač svarbu vaikams, kuriems sunku susikonscentruoti, įsiminti žodinę informaciją ar valdyti nerimą. Socialinės pagalbos kontekste tokios priemonės ypač naudingos kasdienėse situacijose, planuojant dienos eigą, aiškinant taisykles, padedant vaikui pasiruošti pokyčiams ar mažinant nerimą pereinant nuo vienos veiklos prie kitos. Kaip rodo praktika, vizualinės pagalbos priemonės (TEACCH metodika (Program, 2025), PECS sistema (Consultants, 2025)) plačiai taikomos struktūruoto ugdymo kontekste, nes jos padeda mažinti neapibrėžtumą ir stiprina vaiko savarankiškumą. Vizualinės priemonės gali būti įvairios: nuo paprastų pieštų ar spausdintų paveikslėlių iki realių nuotraukų, atitinkančių vaiko aplinką ir kasdienes veiklas.

“Dabar – po to” vizuali schema

Laikmačio naudojimas

Vizuali dienotvarkė

Pastaruoju metu vis dažniau naudojami dirbtinio intelekto generuojami paveikslėliai, kurie leidžia sukurti individualizuotas, konkrečiam vaikui ar situacijai pritaikytas vizualines priemones (pvz., kaip atrodo mūsų pertrauka, kaip reikia susitvarkyti ir kodėl tai reikia padaryti). Taip pat gali būti naudojami vizualūs laikmačiai, emocijų skalės, pasirinkimų kortelės ar „dabar – po to“ schemas, padedančios vaikui geriau suprasti laiko tėkmę, savo jausmus ir veiksmų seką. Svarbu, kad šios priemonės būtų naudojamos nuosekliai ir vaikui suprantamai, o ne kaip laikinas sprendimas ar primestas reikalavimas. Tinkamai parinkti ir taikomi vizualūs priminimai tampa kasdiene pagalbos dalimi, padedančia vaikui jaustis užtikrinčiau, geriau suprasti kas vyksta ir kas bus po to ir palaipsniui ugdyti savarankiškumą.

Būti šalia vaiko reiškia gerbti jo tempą ir neskubinti ten, kur jam reikia laiko. Socialinių paslaugų srities darbuotojų vaidmuo yra ne vesti vaiką „teisingu keliu“, o eiti kartu, sudarant sąlygas patirti saugumą, sėkmę ir palaipsniui stiprinti savarankiškumą. Tokiu būdu teikiama socialinė pagalba tampa ne vienkartinis sprendimas, o skatinimas į vaiko gebėjimą pasitikėti savimi ir jį supančiu pasauliu.

Darbuotojo savirefleksija

Darbas su vaikais reikalauja ne tik metodų ir priemonių taikymo, bet ir gebėjimo nuolat stebėti save. Socialinių paslaugų srities darbuotojų, dirbančių su vaikais, praktikoje net ir geriausiai parinkta pagalba gali būti neveiksminga, jei darbuotojo reakcijos bus impulsyvios, neapgalvotos ar paveiktos nuovargio. Savirefleksija padeda darbuotojams pastebėti, kokie jų elgesio ir bendravimo būdai stiprina vaiko pasitikėjimą savimi, o kurie gali didinti vaiko įtampą. Tai yra profesinės atsakomybės dalis, nes socialinių paslaugų srities darbuotojai kasdienėje veikloje kuria vaiko saugumo, pagarbos ir aiškumo atmosferą. Siekiant šį procesą palengvinti ir struktūruoti, **kitame puslapyje pateikiama lentelė, apibendrinanti pagrindines darbuotojų savirefleksijos sritis ir klausimus, padedančius sąmoningai vertinti savo vaidmenį kuriant vaiko gerovę.**

Savirefleksija yra neatsiejama socialinės srities darbuotojų dirbančių su vaikais darbo dalis. Ji leidžia darbuotojams ne tik įvertinti taikomų metodų veiksmingumą, bet ir suprasti savo vaidmenį vaiko emociniam saugumui bei kasdienėse veiklose. Nuosekli savirefleksija skatina profesinį augimą, saugo nuo perdegimo ir užtikrina, kad pagalba vaikui būtų grindžiama pagarba, jautrumu ir ilgalaikiu ryšiu, o ne vien formaliais sprendimais. Lies Gualtherie van Weezel teigimu, „Reflektavimas reiškia mūsų profesinę kompetenciją bei žmogišką galimybę apmastyti savo veiksmus, svarstant, ko mes siekiame ir kas yra svarbu kitiems bei mums patiems“ (Lies Gualtherie van Weezel, 2010, p. 250).

Refleksijos sritis	Į ką susitelkti	Savirefleksijos klausimai/kriterijai	Kodėl tai svarbu
Mano emocijos ir reakcijos	Mano emocinė būklė ir jos poveikis vaikui	Kada prarandu kantrybę? Ar gebėjau sustoti prieš reaguodamas (-a)? Kokią emociją dažniausiai jaučiu su šiuo vaiku? Koks vaiko elgesys mane labiausiai paveikia? Ar mano balso tonas, kūno kalba ramina, ar kelia įtampą? Ar reagavau impulsyviai ar apgalvotai?	Emociškai stabilus suaugusysis padeda vaikui reguliuoti savo emocijas ir kuria saugumo jausmą.
Mano lūkesčiai	Mano lūkesčių atitikimas vaiko gebėjimams	Ar keliame tikslai realistiški ir atitinka vaiko raidos etapui? Ar elgesį interpretuoju kaip poveikio signalą ar tyčinį veiksmą? Keisiu pagalbos priemones ar lauksiu vaiko pokyčių?	Padeda išlikti pagalbos, o ne „taisymo“ pozicijoje.
Santykio kokybė	Ryšys, pasitikėjimas ir emocinis saugumas	Ar vaikas jaučiasi priimtas? Ar turiu laiko ryšio kūrimui, ne tik taisyklėms ir užduotims? Ar vaikas gali suklysti nebijodamas gėdos ar atstūmimo? Ar užtikrinu vaiko konfidencialumą?	Tvirtas santykis didina vaiko įsitraukimą, motyvaciją ir bendradarbiavimą.
Sprendimų priežiūra: kas veikia, o kas ne	Veiksmų efektyvumo analizė	Kokie veiksmai padėjo? Kokios priemonės ar metodai nesuveikė? Ką darysiu kitaip ateityje?	Refleksija tampa kryptingais sprendimais, o ne kaltės jausmu.
Savirūpa, emocinė higiena	Asmeniniai resursai ir ribos	Ar turiu pakankamai poilsio? Ar gebu pasidalinti atsakomybe? Ar dalyvauju supervizijose/intervizijose? Ar atpažįstu perdegimo ženklus.	Išsaugomas profesionalumas, jautrumas ir ilgalaikė pagalbos kokybė.

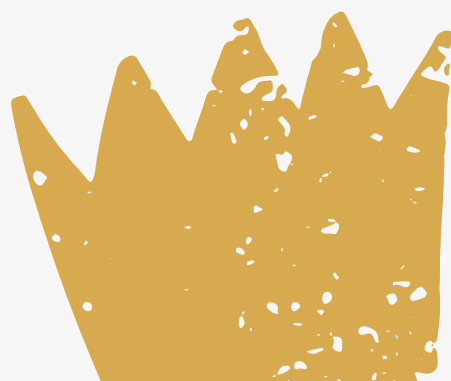

Pabaigai

Socialinis darbas su vaikais reikalauja ne tik profesinių žinių, bet ir gebėjimo mąstyti lanksčiai bei kūrybiškai. Kai įprasti sprendimai nebeveikia, svarbu nebijoti ieškoti naujų kelių, drąsiai derinti skirtingas patirtis ir atsižvelgti į konkretaus vaiko situaciją, jo emocinę būseną bei išgyvenimus. Toks socialinės srities darbuotojo požiūris leidžia išlikti atviram pokyčiams ir matyti daugiau galimybių ten, kur iš pirmo žvilgsnio jų gali nebūti. Kūrybiškumas šiame kontekste reiškia gebėjimą prisitaikyti, stebėti, bandyti ir mokytis kartu su vaiku. Tai padeda išvengti darbo rutinos ir leidžia pagalbai išlikti prasmingai bei orientuotai į ilgalaikę vaiko gerovę.

Literatūros sąrašas

1. Bowlby, J. (1988). A secure base: Parent-child attachment and healthy human development. Basic books.
2. Consultants, P. E. (2025 m. December 28 d.). Picture Exchange Communication System (PECS®). <https://pecs.com/picture-exchange-communication-system-pecs/>
3. Delahooke, D. M. (2023). Dėmesingas auklėjimas. Vilnius: Liūtai ne avys.
4. Filliozat, I. (2011). Viską išbandžiau. Vilnius: UAB "Baltų lankų" leidyba.
5. Gippenreiter, J. (2012). Bendrauti su vaiku kaip? Klaipėda: Leidykla NANDANAS.
6. Lies Gualtherie van Weezel, K. A. (2010). Mąstyti, veikti, būti. Socialinis darbas organizacijoje. Utena: Lietuvos socialinių darbuotojų asociacija.
7. Melija, M. (2020). Palikite vaiką ramybėje! Vilnius: Liūtai ne avis.
8. Program, T. A. (2025 m. December 28 d.). Structured Teaching. TEACCH Autism Program: <https://teacch.com/>
9. Siegel, D. J. (1999). The Developing Mind. New York, London: Guilford Press.
10. Spreeuwenberg, R. (2022 m. 03 03 d.). The importance of observation in early childhood education. <https://www.lillio.com/blog/assessing-toddler-development-through-observation>
11. Žalimienė, L. (2007). Vaikų socialinės globos kokybė ir jos. Vilnius: Socialinės apsaugos ir darbo ministreijs.
12. Zigmas Giedrimas, S. I. (2013). Vaikas gimęs mūsų širdyse: atmintinė vaiko globėjams ir tėviams. Vilnius: Viešoji įstaiga "Pagalbos paaugliams iniciatyva".

Lietuvos Respublikos
socialinės apsaugos
ir darbo ministerija

Profesinių
kompetencijų
tobulinimo centras

Metodinės rekomendacijos parengtos ir platinamos įgyvendinant Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos finansuojamą projektą “PKTC: Inovatyvūs kompetencijų sprendimai”.

Projektą 2025–2027 m. įgyvendina Lietuvos socialinių darbuotojų asociacija, vykdanči Socialinių darbuotojų ir kitų socialinių paslaugų srities darbuotojų profesinių kompetencijų tobulinimo centro (PKTC) funkcijas.

Rekomendacijas parengė Alina Voronova, socialinė darbuotoja, turinti vyriausiojo socialinio darbuotojo kvalifikacinę kategoriją.

2026 m.

Vilnius